

M s šviesuolio šeimos pedagogika

Antanas Šerkšnas

VEDAMOSIOS PASTABOS

1. M s šviesuolio šeimos s voka

Daug taut yra netur jusios ir dabar neturi politin s laisv s, kaip kad netur jo jos ilgai ir m s tauta. Bet vargu rasime pasaulyje taut , prieš kurios tautin gyvyb , — prieš jos kult r , — b t tiek k sintasi, kiek prieš m s tautos. Ryt , vakar ir piet kaimynai mus draskyte drask , žudyte žud m s tautin individualyb . Viena iš didži j m s tautos nelaimi — tai senosios Lietuvos šviesuomen s sunaikinimas. D l tos šviesuomen s išnykimo mes esame prat , be joki rezerv , kaltinti vien tik pat an laik šviesuol . Bet iš tikr j d l to išnykimo daugiau kaltos yra ano meto m s šviesuolio gyvenimo s lygos, kuri pa-keisti, Lietuvai susiejus savo likim su Lenkijos likimu, lietuvis šviesuolis tikrai ne steng . Pirmiausia reikia atsiminti, kad ano meto lietuvis švie- suolio s vokos pagrindin žym buvo ne jo inteligencija, kaip dabar, bet jo turtingumas. Kai kalbama apie senosios Lietuvos šviesuol , tai turima galvoje ne kas kita, kaip tik t laik „ponas“, t. y. bajoras, dvarininkas. Anais laikais Lietuvoje nebuvo mokykl , kur didikai b t gal j lavinti savo vaikus. Užsieni mokyklas pasiekdavo tik didži j magnat vaikai. Vidutin s ir net aukštesniosios aristokratijos vaikai b davo tik nam išsilavinimo. Netekus politinio savarankiškumo ir neturint savo rašo- mosios kalbos, tokiam šviesuoliui liko tik du keliai: laikytis savo t v kalbos bei tradicij ir užtat b ti niekinamam, persekiojamam ir, paga- liau, svetim j kolonizacijos kombinacij rezultate likti išstumtam iš gyvenimo arenos arba užmiršti savo kalb , pasisavinti svetimas tradi- cijas, paleisti savo gyslomis svetimos kult ros srov ir išsilaikyti gyve- nimo virš n se. Pirmuoju keliu jusieji susiliejo su liaudimi, o ant- ruoju — visiškai ištaut jo. Ir pirmuoju ir antruoju atveju jie, kaip švie- suoliai, m s tautai žuvo. Toks žuvimas ano meto šviesuoliui, kaip ma- tome, buvo neišvengiamas.

Ilg laik tauta gyveno be šviesuomen s. Ateina aštuonioliktasis am- žius. Nusirita per pasaul švie iamosios literat ros banga, po visus pa-

šaulio kampus išnešiojusi žmogaus laisvės ir lygybės idėja. To paties amžiaus pabaigoje ir sekantio pradžioje tas idėjas realizuoja revoliuciniai sąjūdžiai. Ir lietuviai pradeda kvpuoti nauju oru. Iš liaudies gilumos pradeda dygti nauja šviesuomenė. Pirmieji pirmiesiems beatgimstantios tautos šviesuoliams dažniausiai nebuvo lemta šeimas susikurti. Valančius, Daukantas, Kudirkas, Basanavičius, — tai tikri tautos kankiniai, kurie, besirpindami skurstantios savo tautos reikalais, neturėjo nei laiko, nei jėgų rėpintis savimi, savo šeima. Tiesa, tarp paties pirmieji atgimstantios Lietuvos sėmoningieji šviesuoliai randame ir Šliūpų su Vileišiu, ir dar vien kitus, kurie pajėgūs susikurti gana pavyzdingas ir gausias šeimas. Bet tai tik lašas jūroje. Šviesuoliai masės ir toliau teko laukti iš liaudies gelmių.

Tas masinis šviesuolis, kuris yra jau grynai lietuviškos mokyklos darbas, šeimos dar nėra susikūrus arba tik pradeda kurtis. Apie jo šeimos pedagogiką dar nėra ko kalbėti. Šito šviesuolio pedagoginis pajėgumas paties dar po penkeri, šešeri metai. Šviesuoliai, kurių pedagoginis pajėgumas mums jau aiškus — kurie gerokai pusėj arba jau bebaigi ugdyti savo vaikus — yra daugiausia pradėję mokslus prieš karą, o baigė juos karo metu arba Nepriklausomybės kėrimosi laikais; vadinasi, šeimas kėrusi jie taip pat tuo metu. Beveik visi šitie šviesuoliai, kaip matome, yra kilę tiesiog iš liaudies. Štai apie kokio šviesuolio šeimos pedagogiką mums teks šia kalbėti.

2. Masinis šviesuolio šeimos paskirtis

Masė tautai nuo pražties yra išgelbėjusi liaudis. Savo samantose lėšnose ji išlaikė tėvų kalbą, išsaugojo savo tradicijas ir, pagaliau, savo krauju atpirko tautai politinį ir kultūrinę nepriklausomybę. Liaudis iki šiol pripildydavo ir masės vidurinius, ir aukštesnius mokyklas. Liaudžiai dėl to mes jau iame daug sentimentų. Kadangi iš liaudies kilę lietuviai vaikai, atėjus mokyklai, pasirodė gana inteligentingas ir neabejojamas gabus, ir kadangi iki šiol per masės mokyklą perėjusio, iš liaudies kilusio, vaiko dar neturėjome progos gyvenime palyginti su vaiku, kilusiu iš tikros šviesuolio šeimos, tai ir dabar visas mokyklos dėmesys nukrypęs yra liaudies vaikui, o šviesuolio vaikui mažai viliojama. Tai ypatingai jau iama provincijos gimnazijose, kur šviesuoliai vaikai sudaro nežymų procentą ir tarp kurių pasitaiko nemaža sutriuškinto charakterio individų. Šiuo atžvilgiu masės mokykla turi būti tinai persiorientuoti, nes tokia padėtis yra nenormali, tokia pažiūra yra nesveika.

Kad masės prasėioikas yra gana inteligentingas ir neabejotinai gabus, dėl to turime tik dėžiaugtis. Bet tai dar nereiškia, kad neprivalome

ieškoti savuosiuose dar inteligentesni ir gabesni vaik . Tyrin toj yra konstatuota, kad . gabiausi vaikai yra šviesuoli šeimose. Labai do- mi ir gili tyrin jim šioje srityje yra atlik vokie iai ir anglai. Ne- galima nepamin ti ia Drezdeno mokykl inspektorius H a r t n a c k s ¹ tyrimo davini , kuriuos jis gavo, 1914 m. ištyr s vieno Saksonijos rajono mokykl 18 657 vaikus. Šitame skai iuje buvo atitinkamas kiekis aka- demik ; liaudies mokytoj , mokyt prekybinink , vidutini valdinink , žemesni j valdinink , kinink , amatinink , fabrik darbinink , smul- ki j pirkli ir padieni darbinink bei tarn vaik . Akademik vaik Hartnack rado 50,5% labai gabi ir labai gerai mokan i si, 44,6% gabi ir gerai mokan i si ir 4,9% vidutini gabum ir patenkinamai mokan- i si. Negabi ir sunkiai mokan i si akademik vaik visai nerasta (ti- riam j skai ius — 103). Antr viet užima liaudies mokytoj vaikai: 49,7% labai gabi ir labai gerai mokan i si, 42% gabi ir gerai mokan- i si ir 8,3% patenkinam gabum ir patenkinamai mokan i si. Nega- bi ir sunkiai mokan i si ia taip pat nerasta (bendras skai ius — 157). Tre i viet užima šviesesni j prekybinink vaikai (26%, 52,6%, 20,5% ir 0,9% negabi , sunkiai mokan i si, bendras skai ius — 582). Ketvirt viet užima vidutini valdinink vaikai (bendras skai ius — 314), penkt viet — žemesni j valdinink (bendras skai ius — 1930), šešt viet — kinink , su 2,6% negabi ir sunkiai mokan i si (bendras skai- ius — 1248), septint viet — amatinink , su 2,3% negabi ir sunkiai mokan i si (bendras skai ius — 4590), aštunt viet — fabrik darbinin- k , su 3,1% negabi (bendras skai ius — 6919), devint viet — smul- ki j prekybinink (bendras skai ius — 747) ir, pagaliau, dešimt — pa- dieni darbinink ir tarn vaikai, iš kuri rasta tik 8,3% labai gabi ir labai gerai mokan i si ir 32,3% gabi ir gerai mokan i si, 54,1% paten- kinam gabum ir mokymosi ir 5,3% negabi , sunkiai mokan i si (ben- dras skai ius — 2067). Lygiai t pat rodo ir angl Duff-Thomson² 13 000 vaik inteligencijos tyrimo daviniai. Stipriausios dvasin s j gos, kaip matome, gl di šviesuomen je. Suprantama, šit ties formuluojant, turima galvoje išlavinto proto, didel s dvasin s kult ros šviesuomen , o ne tokia šviesuomen , kuri, tur dama gerus materialinius išteklius, pa- j gia naudotis civilizacijos priemon mis ir tik iš viršaus žiba. Kad dides- n s kult ros šviesuomen s, vaikai gabum , o tuo pa iu ir mokymosi paj gumo, atžvilgiu aukš iausiai stovi — neabejotina tiesa. Šit ties labai paremia ir paveld jimo d sniai.

Su vaiku, kilusiu iš šviesuolio šeimos, kaip matome, mokykla gali lengviau pasiekti siekiam j tiksl , negu su vaiku, kilusiu iš žemesni

¹ Žr. Prof. Dr. Fr. Lenz, Über die biologischen Grundlagen der Erziehung, 24—27 psl. München 1927.

² Prot Dr. Fr. Lenz, ten pat.

socialini sluoksni . Prie stipresn s šviesuolio vaiko dvasin s konstitucijos. kuri leidžia j giliau išlavinti ir stipriau parengti atsakingam kult ros darbui, prisideda dar gyvenimo s lygos, kurios taip pat lengvina mokyklai geriau pasiekti tiksl . Bet lietuviu šviesuolio vaikas iki šiol (imant visum , ne atskirus atsitikimus) mokyklos vil i dar nepateisino — jis sunkiau buvo rengti rimtam kult ros darbui, negu žemesni sluoksni vaikas, neži rint to, kad jis yra gabesnis ir turi geresnes s lygas už š pastar j . ia kaltas yra ne pats šviesuolio vaikas, bet šeima, kurioje jis auga, ir visuomen , kuri nesugeba tai šeimai pad ti — padaryti j pedagogiškai paj gesn . Štai kas ver ia mus kalb ti apie ši dien lietuviu 'šviesuolio šeimos pedagogin paj gum ir pagalvoti apie metodus ir priemones tam paj gumui pakelti. M s kult ra skurs tol, kol šviesuomen bus nepaj gi. O šviesuomen bus nepaj gi tol, kol šeimos, iš kuri ta šviesuomen plaukia, bus nepaj gios aukl jimo darbe. Iš šit prielaid seka mintis, kad šiandien tur t b ti m s svarbiausias uždavinys — pakelti lietuviu šviesuolio šeimos pedagogin paj gum .

1. NAT RALINIS M S ŠVIESUOLIO ŠEIMOS PEDAGOGIKOS PAGRINDAS

1. M s šviesuolio šeimos evoliucija

Lietuvis šviesuolis yra naujas padaras. Iki šviesuolio k d s jam teko eiti sunkiu keliu. Gi tam šviesuoliui, apie kur ia teks kalb ti, iki šviesuolio k d s teko eiti net ir nenat raliu keliu. Šviesuolio paskir iai jis tur jo rengtis ne savo mokykloje, ne savo krašte. Savo tautos atei iai br sdamas, jis tur jo maitintis ne savo kult ra. Tai veiksniai, kurie kraipyte kraip jo charakter , trukdyte trukd pasiekti sintetiškai piln , paj gi , kurian i asmenyb . Taip brendus m s šviesuol staiga užklupo didžiuliai tautos reikalai. Be patyrimo, be tradicij , be patar j , jis tur jo s sti referento, direktoriaus, ministerio, parlamentaro k d , tur jo imti rankas rašytojo, publicisto, kritiko plunksn , vadovauti visuomen s s j džiams ir t.t. Štai iš kur iš jo daugyb klaid , kuri per pirmus du m s nepriklausomo gyvenimo dešimtme ius yra pridaryta visose gyvenimo srityse. Bet daugiausia ir stambiausi klaid yra pridaryta aukl jimo srityje.

Tiesioginiai nam aukl jimo veik jai yra t vai. Jie sudaro šeimos atmosfer , kurioje vyksta aukl jimo vyksmas ir kuri apsprendžia vis vaiko ateit . T v sudaryta šeimos atmosfera gali b ti pozityvi, negatyvi arba bespalv . Tik pozityvi šeimos atmosfera formuoja pozityvi , stipri asmenyb . Pozityvi šeimos atmosfer sudaro: 1) t v geras ir vienodas išaukl jimas, 2) didelis j išsilavinimas ir 3) stipri, vieninga

pasaul ži ra. Tas m s šviesuolis, apie kurio šeimos pedagogik šian-
dien konkre iai jau galima kalb ti, kurdamas šeim , šit trij s lyg
netur jo. Prieš Did j kar ir to karo metu, kaip žinome, valstie iai
mokslus leido tik s nus. Dukt mokyti — buvo didel retenyb . Atga-
vus Nepriklausomyb , m s šviesuomen je buvo didžiul dispropor-
cija moter šviesuoli nenaudai. Pa iose Nepriklausomyb s išvakar se,
jos k rimosi metu ir jai tik susik rus, kaip tik ir subrendo visi tie švie-
suoliai vyrai, kurie mokslus jo prieš pat kar ir karo metu. Kuriant
šeim , šitam nelaimingam šviesuoliui liko du keliai: imti svetimtaut
šviesuol , su kuria jis drauge jo moksl , drauge jaunyst s džiaugsmus
ir nelaimes pergyveno ir d l to vienas kitam net ir sentiment tur jo,
arba sieti savo gyvenimo likim su nelygaus išsilavinimo moterimi, bet
sava lietuvaite. M s šviesuoli paimtos svetimtaut s daugiausia ir tik
jimo ne to, kurio yra j vyrai. Šitas tautinis ir konfesinis priešingu-
mas šeimoje gali b ti aštriai ne jau iamas tol, kol vaik n ra. Bet kai
reikia nuspr sti vaiko ateitis, kai reikia nustatyti aukl jimo tikslas, pa-
rinkti metodai ir priemon s, tada tas priešingumas neju iomis išlenda,
kaip aštri yla iš maišo. „Priešing konfesij t vai yra subrendusios dva-
sios žmon s ir stipriai prisiriš prie savo sitikinim . Vienas tokios mote-
ryst s partneris pasitiki savo tik jimu, stengiasi pagal j gyventi ir savo
vaikams nori j skiepyti. Kitas gi partneris pasijunta pažemintas ir
ken ia arba stengiasi savo keliu eiti“³. Tiesa, konfesin prie-
šingum m s šviesuolis išsprend labai paprastai: tar si sau es s laisva-
manis, nei savo, nei vaik d mesio nekreip joki religij ir tuo tary-
tum steng si pab gti nuo savo likimo. Iš ia ir eina didžiausias peda-
goginis nepaj gumas m s šviesuolio šeimoje. Mat, pasirodo, kad tik ta
pedagogin sistema yra s kminga, kuri paremta aiškia pasaul ži ra ir
tvirtais principais. Šit ties greit pasteb jo ir patys tokie ateistai arba
religiniai indiferentai t vai, kurie savo vaikus prad jo si sti vienuoli
vedamas mokyklas. Žinoma, kad ir geriausia mokykla — vis tiek ji ne-
paj gs pripildyti tos tuštumos, kuri namai yra palik . Ir dar daugiau:
ia prasideda formotis iš vaiko fariziejiskasis tipas, nes jis mokykloje,
t vams pritariant, ver iamas prie to, ko namai nebepripaž sta. Tai si-
tuacija, kuri triuškina vaiko charakter . O „charakteris juk yra vienin-
gas dalykas. Sausas, aiškios pasaul ži ros neapipavidalintas, dorybi ka-
limas, tai mozaikinis darbas, kuris charakter tik ardo. Grynas morali-
zavimas, be vidujinio religinio vaiko nusiteikimo, vieningos asmenyb s ne-
kuria, o grei iau j drasko ir blaško“⁴. Toks draskymas ir blaškymas m s
šviesuolio vaiko yra dav s jau blog rezultat . Tautyb s atžvilgiu miš-

³ Dr. Fr. Schneider, Katholische Jamielienerziehung, 33—34 psl., Freiburg
B. 1935.

⁴ Fr.* W. Foerster, Schule und Charakter, 297 psl., Zürich 1920.

riose šeimose tautinis momentas taip pat drask besiformuojan i asmenyb iš vidaus ir trukd jai pasiekti aukšto tobulumo laipsnio. Autoriui neišdildom sp d padar vienas pasikalb jimas su m s šviesuolio šeimos motina, labai rimta moterimi, kuri pati yra rus tautyb s, sta i tiki tikybos. Ketvert vaik ji išaukl jusi lietuviškai ir katalikiškai. Aukl jusi juos taip, nenor dama vyrui ir jo pla iai giminei širdies žėisti. Dabar ji labai gailisi, kad aukl jusi juos liet.-katal., o ne rus.-pravoslav iškai. Es , rus yra labai plati tautosaka: pasakos, lopšin s, dailioji literat ra — visa tai b t patarnav išaukl ti platesnio masto, labiau paj gian ius vaikus. Prad j vaikš ioti mokykl , jie b t išmok lietuviškai ir dabar, es , lietuviškai šnek t švariau, negu jie šneka, nes, „k dikyst s metu pirmuosius šitos kalbos pagrindus d jau aš, pati jos maža temok dama“, sako ta motina. Paklausus, kaip b t buv su vaik tautybe, jeigu ji juos iš mažens b t aukl jusi rusiškai, motina atsak : „Aš juos b iau išaukl jusi patriotais lietuviais“. Graudu darosi, klausant tokios kalbos. Pati motina, taip samprotaujanti, suprastina ir atjausima: ji gi inteligent , giliai jau ianti moteris, suformuota kaip tik t pasak , lopšini ir rašytin s dailiosios literat ros, kuri savo vaikams formuoti ji negal jo panaudoti. Ši ia ir gl di žmogaus (šitokios motinos) ir tautos tragedija, kuri paliko mums istorija. Šita nelaiminga motina ištek jo už lietuvi o šviesuolio ne lietuviška kult ra susižav jusi, ne iš pasiryžimo pad ti nelaimingai, nuskriaustai tautai, o tik likimo prispirta. Štai kod l mes šit moment vadiname ir tautos tragedija.

Pilnutinei asmenybei ugdyti reikiam s lyg n ra ir to m s šviesuolio šeimoje, kuris likimo buvo priverstas t šeim kurti su visai menkai išlavinta moterimi. Tokia moteris b t gal idealiausia motina kininko, amatininko, darbininko ar kito kurio nors žemesnio socialinio rango šeimoje, bet ji yra nepaj gi šviesuolio šeimoje. Šviesuolis prie jam skirtos pozicijos visuomen je turi b ti pribrend s. Tuo tarpu tokia motina prie tos pozicijos n ra pribrendusi. Jos vaikai tai pozicijai yra mokyklos brandinami, o ji pati stovi vietoje. Vaikai labai greit pastebi motinos nepaj gum ir pradeda j (t nepaj gum) išnaudoti. Apie 14-15 metus tokia motina savo vaik pradeda nebesuprasti, tarp jos ir vaik nutr ksta dvasinis kontaktas, ir savo vaikams ji neturi jokios takos. Tarp jos ir jos vaik susidaro pragarm . Vaikai pakli va draug tak , ir, motinai nepaj giant atsverti tos takos, dažnai pradeda formuotis iš j bais s žmon s. „Vaikas be jokios kritikos seka pripažintu vadu. Vado bandymai ir metodai pastumia j kraštutiniausias ekstremas“⁵. Palaidos vaik gaujos, nuo kurios savo vaiko tokia motina nepaj gia atskirti, „vadas, paprastai, yra tas, kuris dr siausiai pasiekia

⁵ R. Reininger, *Über sociale Verhaltensweisen in der Vorpubertat*, 8—9 psl., Wien 1925.

aukščiau medžio viršūnė ir išmeta varnė lizdus, kuris pakelia sunkiausi daiktai, ne pagal savo bendruomenės narių pajėgumus, kuris geriausiai moka išsisukti, pakliuvęs už nešvarius darbus⁶. Pavojingiausia yra tai, kad „tokio vado pavojinga tironiškoji įgaudinė išviršiniame valdomojo spaudime, bet išvidiniame jo stengimesi vadui paklusti... Tokiam tironui rankas pakliuvęs vaikas turi permatyti visą tos tironijos baisumą, kad jis galėtų radikaliai pasukti savo gyvenimo vairą kitu keliu⁷. Visą tą baisumą permatyti pats vaikas yra nepajėgus. Tą baisumą pirmiausia turi permatyti tėvai, o paskui — padėti ir vaikui jį permatyti. Štai kodėl sakome, kad toje šeimoje, kur motina nepajėgia atsverti vaikams neigiamos svetimos takos, pilnutinei asmenybei ugdyti su lygūnra. Ta motina, kuri nura pribrendusi šviesuolio šeimos paskiriami, negali pajėgti sukurti šeimoje tokias su lygas, kokias pajėgia sukurti tai paskiriami pribrendusi motina. Žinoma, jia neturime galvoje tų retų išimčių, kur net ir labai nedidelio išsilavinimo šviesuolio šeimos motina išugdo pozityviausias asmenybes.

Brendimo metu mūsų šviesuolis neturėjo gero patarėjo, kuris būtų pataręs jam rimtuose gyvenimo klausimuose. Tėvai jį buvo prastuoliai, o mokytojai — rusai. Pirmieji dėl nepajėgumo, antrieji dėl kraujo ir dvasios svetimumo lietuviui šviesuoliui tikrą gyvenimo kelią parodyti negalėjo. Tą kelią mūsų šviesuolis turėjo pats ieškoti. Beieškodamas, jis daug klaidžiojo. Neprityręs ir niekieno nevadovaujamas, jaunas mūsų šviesuolis padarė klaidas, kurias vėliau pataisė. Bet padarė jis ir nepataisomą klaidą. Daugiausia nepataisomą klaidą pridarė mūsų šviesuoliai šeimas besikurdami. Tie, kurie vedė svetimtautes arba nelygaus išsilavinimo saviškes, tai dar dėl to, kad nebuvo iš ko pasirinkti. Bet buvo ir toki šviesuoliai, kurie vedė, nors ir retai tada pasitaikusias, savasias šviesuoles, visiškai nekreipdami dėmesio savo ir jos charakterius, nepagalvoję, ar tie charakteriai tarp savęs sutiks, ar sudarys jie sklandžią dvasiną harmoniją, kuri turėtų būti naujų kartų ugdymo pagrindas. Tas pat galima pasakyti ir apie mūsų moter šviesuolius. Dėl to šiandien mes turime pasibaisėtinai didelį skaičių persiskyrusių šviesuolių tvė. Auklėjimo su lygas išardo ne tik tvė persiskyrimas, bet ir jį tarpusavy nesugyvenimas. Lietuvoje dabar turime apie 20% šviesuolių šeimų, kurių tėvai tarp savęs nesugyvena. Apie 5% mūsų šviesuolių tvė yra persiskyrę. Vadinasi, apie ketvirtadalį mūsų šviesuolių šeimų neturi natūralinį auklėjimo su lygą. Štai kodėl šiandien mūsų mokykla mokymui ir auklėjimui prasčiausia medžiaga laiko šviesuolio vaiką. Tai pavojingas momentas tautos gyvenime: -ta medžiaga, kuri iš esmės, kaip matome, yra geriausia, mūsų šviesuolių šeimose tiek sudaryta, kad mo-

⁶ Dr. H. Schröder, Soziologie der Volksschulklasse, 133 psl., Halle 1928.

⁷ Fr. W. Foerster, Lebensführung, 74—75 psl., Leipzig 1922.

kykloje ji jau yra menkiausia. Dar pavojingesnis šis momentas yra d l to, kad toks suged s šviesuolio šeimos vaikas neigiama kryptimi veda ir geros šeimos vaik .

2. M s šviesuolio šeimos dvasia

Pastudijav kelet atskir šeim , galime pasteb ti, kad net to paties socialinio ir kult rinio lygmens šeimos savo vidaus nuotaika n ra vienodos. Vienos j yra švelnesn s, jaukesn s, malonesn s, o kitos — grubesn s, aštresn s, atstumian ios. Šita vidaus nuotaika paprastai yra vadinama š e i m o s d v a s i a . Šeimos dvasia tai n ra kažkokia, šalia individ esanti, substancialin lytis, bet atskir šeimos nari vieningas nusiteiki mas, išaug s iš tuos narius veikian i endogenišk ir egzogenišk prie žas i . sigilin šeimos dvasios esm , pastebime, kad ji (toji dvasia) yra drauge ir augan i kart ugdanti medžiaga. Šeimos dvasia vaikai minta, stipr ja ir panaš ja tos dvasios k r jus — t vus. Štai iš kur kil s gilus m s žmon i palyginimas: obuolys nuo obels netoli tenukrinta.

Šeimos dvasios k r jai turi b ti t vai. Savo dal šeimos dva si neša ir tarnai, seneliai, taip pat kiti šeimos nariai, kur j yra. Kartais atsitinka ir taip, kad t vai nepaj gia atsverti kit šeimos nari dva sini nusiteikim sumos ir lieka šeimoje ne dominuojanti j ga, bet tik šeimos gyvenime dalyvauj nariai. Tai b na ten, kur t vai negali atsiskirti su savo šeima ir vesti savarankišk gyvenim , pavyzdžiui, kinink šeimose. Šeimos dvasia gali b ti pozityvi arba negatyvi. Pozityvi šeimos dvasia formuoja iš vaiko pozityvi asmenyb , o negatyvi — augina menkavert individ . „Taip nes moningai ir neju iomis šeimoje, toje nedidel je visuomen s l stel je, tame siaurame ratelyje, kuriama nauj j kart ateitis. Tik jimo j ga, stipri artimo meil ir sugeb jimas pasiaukoti visuomenei — visa tai priklauso nuo to, kiek šeimos nariai, ir tai nuo pat k dikyst s dien , yra prat gerbti ir laikytis K r jo nustatyt švent tvarkos nuostat “⁸.

Šeimos dvasios kokyb apsprendžia: 1) t v išsiaukl jimas, 2) j kult rinis ir pasaul ži rinis subrendimas ir 3) materialinis paj gumas. Pa ži r kime m s šviesuolio šeim šitais trimis atžvilgiais.

Sistemingo aukl jimo m s šviesuolis n ra gav s. Gim s ir vaikys t s dienas praleid s jis tokioje šeimoje, kur vis aukl jam j gali savo rankose turi aplinka, nat ralin s tos šeimos gyvenimo s lygos. M s t vai, iš kuri šeim kil ia kalbami šviesuoliai, joki aukl jimo teo-

⁸ W. Ellbracht, Erziehung in der Familie, 8 psl.

rij nepažino, bet jie visada suprato vaiko prieži ros reikšm . M s kaimietis ir šiandien aiškiai nuvokia, kas vaikui galima ir ko negalima. Reto m s kaimie io šeimoje n ra pakankamos drausm s, jeigu tik t - vai patys savarankiškai gyvena. M s kaimie iui aukl jimo darb lengvina ta aplinkyb , kad kaime vaikui n ra s lyg pasidaryti mas s nariu. Negatyv s mas s nusiteikimai, kas dažnai pasitaiko mokykloje arba miesto vadinam j gatv s vaik gaujose, yra v žys, kuris graužte graužia t mas pakliuvusio, nekalto vaiko besivystant charakter , nuodyta nuodija jo individualyb , ir taip suformuoja menkavert žmog . Nat ralin je m s kaimie io aplinkoje tokiai nuodingai masei susidaryti n ra laiko, nes kaime ir vaikai, ypa jau paaugliai, kuriems ir yra pavojingiausi tie negatyv s mas s nusiteikimai, dirba atitinkam darb . Štai d l ko m s liaudies šeimose išauga, kad ir pras iokai, bet dori ir ištikimi tautos ir konfesijos s n s. Iš tokios pat aplinkos kil s m s šviesuolis moraliniu atžvilgiu, rodos, visa galva tur t b ti aukš iau už savo brol kaimiet . Bet gyvenimas rod , kad m s šviesuolis moraliniu atžvilgiu stovi n kiek ne aukš iau už t savo brol . Atrodo, tarytum be takos liks tos kult rin s g ryb s, kurias jam mokykla per eil met teik mokomosios medžiagos pavidalu. Pasirodo, kad be reikiamo laipsnio vidin s disciplinos, be nuoširdaus mokyklos teikiam g rybi išgyvenimo, vien sausas t g rybi kalimas iš br stan io žmogaus pozityvios asmenyb s neformuoja. Toki vidin disciplin , nuošird kult rini g rybi išgyvenim sužadinti ir palaikyti besimokan iam jaunuoliui tegali tik paj gi, šilta nam aplinka, kurios m s šviesuolis besimokydamas netur jo. Besimokydamas m s šviesuolis gyveno ne savo, bet svetimoje, ir tai pedagoginiu atžvilgiu labai nepaj gioje, šeimoje. Svarbiausiuoju žmogaus gyvenimo (fizinio ir dvasinio brendimo) metu vaikas buvo paliktas svetimuose žmon se ir be jokios prieži ros. Šit m s tautos moment labai stipriai yra išreišk s M. Valan ius „Luok s keliais iš jusio“ Augustino tragedijoje. Ypa ryškiai M. Valan ius yra užakcentav s ia kaip tik t moment , kada, t vams pasiryžus s n padaryti „ponu“, vaikas išslysta iš tos nat ralin s nam aplinkos, kuri yra svarbiausia kaimie io aukl jimo pasisėkimo s lyga. Tokios nat ralin s nam aplinkos brendimo metu netur jimas žalojo m s šviesuolio charakter , trukd formuotis pilnutinei asmenybei. Suprantama, tokiam šviesuoliui ir savo šeimos pozityvi dvasia sunkiau susikurti, negu tam, kuris pats yra išugdytas jo t v sukurtoje pozityvioje šeimos dvasioje. Eidamas mokslus, m s šviesuolis mito vis devyniolikt j amži brendusia, o revoliucijos metu savo vaisius atidavusia, rus nihilistine dvasia. Tas rusiškas nihilizmas, v liau virt s bolševizmu, visiškai deformavo lietuviško jaunuolio dvasi . Jaunas lietuvis šviesuolis žinojo, kad Lietuvoje n ra nei didžiul s išnaudojam j darbinink mas s, nei išnaudo-

toj kapitalist priespaudos, kaip tai buvo Rusijoje, ir vis dėlto jis jo „prieš kapitalistus“, kovojo „su išnaudotojais“, „naikino buržuaziją“. Kiek daug stipri lietuviškąją nutekėjimą šita, visiškai svetimam baštiniam tekant, o mums jokios naudos nenešant, srove! Nei tas rusiškas nihilizmas, nei komunizmas, nei bolševizmas mums laisvės nežadėjo, nei vienas iš tų „izmų“ mums jos ir neatnešė. Mums laisvę žadėjo tautos gelmėse glūdinti lietuviškoji sąmonė, o ji (ta laisvė) savo krauju išpirko tos lietuviškos sąmonės inspiruotas ir tuos visus svetimus „izmus“ metė lietuviams. Tik atgavę savo Nepriklausomybę ir vykdydami žemės reformą (ši spontaniškai išplaukė iš gilesnių tautos reikalų, negu „buržuazijos naikinimas“, kaip dažnas gali pamanyti), lietuviai šviesuoliai momentaliai suprato, kad žydai ir rusai (Marksas, Engelsas, Leninas) neįjėmė rašyti savo „evangelijas“, kuriomis jie tiek laiko gyveno ir maitinosi. Kad lietuviai šviesuoliai tai suprato ir pasijuto skaudžiai apsišlyti, iškalbingai rodo ir tas faktas, kad ji labai nedaug liko ten, kur tos svetimos „evangelijos“ buvo realizuotos ir kur ji vykdytojai sulaukė žadėtios laimės.

Nors lietuvis šviesuolis ir suprato, kad tos idėjos jam buvo svetimos, betgi pačios idėjos charakteriui, jos dvasios struktūrai nepasiliko be pėdsakų. Tada ji sužalota dvasia pereina tikiybiniams, kultūrinis ir net tautinis indiferentizmas. Per du dešimtmečius susiformuoja savotiška dvasinė buržuazija. Šita buržuazija atitrūksta nuo tautos kamieno — kaimo, nes kaimas lieka tamsus, o kultūrinis mišgrybiškas egypstiškai ima naudotis tik nedideliu sluoksniu tos buržuazijos. Šita indiferentiškai buržuaziška nuotaika apvaldo ir šeimos dvasią. Tokia šeimos dvasia žadina vaiko entuziazmą ne vertyboms, bet paviršutiniškiems menkaverkiams gyvenimo reiškiniams. Yra be galo simptomingas reiškinys, kad studentų korporacijos stoja labai mažai mūsų šviesuolių vaikų. Tai yra tos buržuazinės šeimos dvasios konsekvencija. Mokykla konstatuoja, kad darbingumo atžvilgiu mūsų šviesuolio vaikas taip pat labai žemai stovi.

Mūsų šviesuolis ištvė nepaveldėjo jokių turčių. Turtais pertekęs jis nėra ir šiandien. Jeigu jis, per du dešimtmečius dirbdamas, negirtuokliuodamas ir nekortuodamas, sigijo keletos dešimties tūkstančių vertės nuosavybės, kurios pusė, ar net du trečdaliai, dar apsunkinusi yra skola, tai iria nėra turtyje pertekimas. Ir vis dėlto mūsų šviesuolio šeimoje materialiniu atžvilgiu peržengiamos kuklumo ribos. Ypač tai jaučiama kiek didesnės pajamos turinčiose šeimose. Toki šeimnari apsiirengimas ir vieši pasirodymai pasižymi ne skoningu, patogiu, paprastu kuklumu, bet — mada ir brangumu. Mūsų šviesuolio vaikas turi pinigų ne tik visokiems nereikalingiems menkniekiams pirkinėti, bet ir keturis, penkis kartus per savaitę kinėti. Esama ir tokių šeimų, kur visu kuo namie aprūpintas vaikas „saviems reikalams“ gauna dar po 25 Lt. kas mėnuo.

„Sav reikal “ toks vaikams greitai prisirenka tiek daug, kad jam prisieina t „nedidel algel “ dar pasididinti. Ir dažnai jis pasididina j nešvari u b du. Tai yra tiesus ir aiškus kelias staigos kas , kuri po keletos met bus jam patik ta.

II. KULTURINIS MUS ŠVIESUOLIO ŠEIMOS PEDAGOGIKOS PAGRINDAS

1. M s šviesuolio pedagoginis pasirengimas

Pirmutiniai ir vis svarbiausi aukl tojai yra t vai. T vo, kaip aukl tojo, darbo s kmingum apsprendžia du dalykai: 1) jo prigimtis ir 2) jo pasirengimas aukl jimo darbui. Kai kalbame apie aukl tojo prigimt , tai turime galvoje tuos jo dvasios savumus, kurie galina j ne tik žvelgti, kas vaikui leistina ir ko neleistina, bet ir nuteikti vaik nedaryti to, kas jam neleistina, o daryti tai, kas jam leistina. Šitokius dvasios savumus tur s aukl tojas paj gia vaik pratinti, kas kaip tik ir sudaro pa i aukl jimo vyksmo esm . Toki aukl tojo dvasios savumai yra prigimties do vana, o ne išugdytas dalykas. Gyvenimas rod , kad net ir labiausiai išlavintas ir išaukl tas žmogus gali b ti menkai paj gus aukl tojas (veik jas, ne formuluotojas) ir atvirks iai, eilinis žmogus gali paj gti puikiau siai vesti vaik pozityvia kryptimi. Prisiminkime savo mokymosi dienas. eina klas vienas mokytojas, rodosi, paprastas, kuklus, niekuo nesi skiri s nuo kit , o klas je tylu, ramu, pamokos darbas eina normaliau sia vaga. t pa i klas eina kitas mokytojas, rodos, energingas, ga bus, o klas je — anarchija. Randame tokius pat reiškinius ir šeimoje: vien t v vaikai iš karto nujau ia, ko t vai iš j pageidauja, ir stengiasi t j pageidavim vykdyti, o kit — „neklauso“, ir gana.

Didel klaid darytume manydami, kad šeimose daugiausia ir daro ma aukl jimo klaid kaip tik d l to, kad t vai neturi aukl tojui reikiam gimt dvasios savum . Pirmiausia turime atsiminti, kad m s mi n t dvasini savum neturi tik labai retas t vas. Antra, šeima tai ne mokykla: šeimoje vaikas gyvena individo, o mokykloje — mas s psichologija. Ir dar daugiau: šeimoje yra s a v a s , o mokykloje — s v e t i m a s vaikas. Tas pats žmogus, kuris klas je trisdešimties, keturiasdešimties svetim vaik visai nepaj gia suvaldyti, šeimoje tris, keturis savo vai kus gali visiškai gerai aukl ti. Iš 320-ties man gerai paž stam šviesuo li šeim , teradau 7 motinas (vadinasi, tik apie 2,2°/o), kurios iš prigimties yra nepaj gios šeimos aukl jimo darbui. Visose tose šeimose nepaste b jau n vieno t vo, kuris iš prigimties b t visiškai nepaj gus šeimos aukl jimo darbui. Vadinasi, d l m s šviesuolio šeimos pedagoginio nepa-

j gumo kalta yra ne tv prigimtis, bet pedagoginio pasirengimo tr -
kum .

Pasirengimas aukl jimo darbui jungia savyje du momentus: 1) peda-
gogin išsilavinim ir 2) praktin patyrim . T vas, kaip aukl tojas, gali pe-
dagoginio patyrimo sigyti: 1) šeimoje, kurioje jis pats gim ir augo ir 2)
šeimoje, kuri jis pats susik r ir aukl ja. Šeimos, kurioje m s šviesuolis
gim ir augo, aukl jimo pavyzdžiu jis maža tegali pasinaudoti, nes ta šei-
ma gyveno kitokiose s lygose, tur jo kitus aukl jimo tikslus ir buvo aukl-
l jimui menkai paj gi. M s šviesuolis, kaip šviesuolis, nepaveld jo
joki šeimos tradicij , jokios jo paskir iai tinkamos aukl jimo sistemos,
joki metod , jokio supratimo apie aukl jimo priemones. D l to jo pa-
ties susikurtoji šeima liko pedagogini bandym objektu. Tuo6 bandy-
mus jis dar be jokios teorijos. D l to tur jo gerokai nukent ti bando-
masis objektas — jo vaikas.

Pedagoginis išsilavinimas galima sigyti: 1) mokykloje, 2) visuome-
n je ir 3) lekt ros pagalba. Mokykloje m s šviesuolis aukl jimo dar-
bui visiškai nebuvo rengtas. D l šito kaltinti sav s mes negalime, nes
m s šviesuolis, apie kur ia kalbama, mok si svetimoje mokykloje.
Bet kad iki šiol m s šviesuoliui geriau pasirengti šeimos aukl jimo dar-
bui nepad jo visuomen — tai tik mes patys kalti. Esame tiesiog nusi-
kalt tautos atei iai, kad nesugeb jome iki šiol sukurti ir vykdyti, - šalia
mokyklinio švietimo, sistemos, kuri b t daug pad jusi t vams ir aukl -
jimo darbe. O vis didžiausias nusikaltimas — tai, kad nesugeb jome
pagaminti savo šeimoms pedagogin s literat ros. Iki šiol nepaj g me su-
prasti, kad mažoje tautoje, be organizuotos pagalbos, pedagogin literat -
ra pati bujoti niekada negali, nes jai, lygiai kaip ir kit sri i literat rai,
bujoti mažoje tautoje n ra s lyg . Bet visuomenei s moningai ir orga-
nizuotai padedant, mažoje tautoje šiuo atžvilgiu galima pasiekti labai
ger rezultat . Šiuo klausimu iki šiol m s Švietimo Ministerija kon-
kretaus nieko n ra padariusi, o visuomen — padariusi per maža. To
viso rezultatai m s šviesuolio šeimoje labai ryšk s.

Seim , kuri supranta aukl jimo reikšm , kuri paj gia susiformuluoti
aukl jimo tiksl ir sugeba pasirinkti geresnes aukl jimo priemones bei me-
todus, laikome turin ia pedagogin nuovok . Šita pedagogin nuovoka
charakterizuoja šeimos paj gum aukl jimo darbe. Be pedagogin s nuovo-
kos šeima yra pavojinga ne tik sau, bet ir pla iai aplinkai, kurioje ji gyve-
na. Savo aplinkai pavojinga tokia šeima d l to, kad joje aug vaikai griau-
na ger šeim vaik akyse tai, k jos (tos geros šeimos) per ilg laik sun-
kiaia sukuria. sijautus min t 320-ties m s šviesuoli šeim tv ir vai-
k tarpusavio santykius, pasisek nustatyti, kad pedagogin nuovok turi
tik 42,5°/o šeim , iš kuri 18,3% sugeba net aiškiai formuluoti savo vaik
aukl jimo tikslus, nustatyti pagrindinius darbo metodus ir pasirinkti tin-

kamas priemones. Likusieji 57,5% min t j šeim yra be pedagogin s nuovokos. Iš j yra 30,9% šeim , kur, nors pozityviai asmenybei augti s lyg ir n ra, bet šeimos drausm , kad ir j ga, šiaip taip paj giama palaikyti. Gi 26,6% t šeim yra tokios, kur „vaikai k nori, t daro“. Šit nelaiming šeim vaikai yra tiesiog nuodai, kurie žudo vis mas ger vaik , ypa brendimo metu. Pedagoginiu atžvilgiu paj gesn s šeimos skuste skundžiasi, kad joms labai trukdo aukl jimo darb svetim šeim „palaidi vaikai“. Pedagoginiu atžvilgiu paj gesn šeima žino, sakysime, kad neribotas kin lankymas iš vaiko formuoja menkavert žmog , ir savo vaikui neleidžia ži r ti visoki film . Tuo tarpu j vaiko draugas, be jokios pedagogin s nuovokos šviesuolio šeimos vaikas, niekieno nepriži rimas ir nereguliuojamas, eina keturis, penkis kartus per savait kin (m s šviesuoli esama ir toki šeim !) ir ži ri net ir toki film , kurios tiesiog drasko vidin jo vienyb . Vaikas nepaj gia suvokti, kad toks kin lankymas žudo jo ateit . Atvirkuš iai, jis mano, kad to, kuris laisvai lanko visokius kinus, kaip tik geriausia ateitis. Geros šeimos vaikui kyla klausimas: kod l „tik man viskas draudžiama“, kod l „visiems tai galima, tik man negalima?“ Šitoki skundai — tai ženklai ligos, kuria vaikas apsikr t nuo palaid , be joki norm gyvenan i draug .

Niekur nerasime t v , kurie nenor t , kad j vaikas užaugt geras žmogus. Šituo d sniu remdamiesi, galime tvirtinti, kad visos aukl jimo negerov s m s šviesuolio šeimoje darosi d l t v nesupratimo aukl jimo reikšm s. Iš tikr j , jeigu jie suprast aukl jimo reikšm , tai, nor dami susilaukti iš savo vaiko gero žmogaus, jie r pint si savo pedagoginiu paj gumu. Gyvenimas rod , kad tie pedagogin s nuovokos neturintieji m s šviesuoliai kaip tik ir nesidomi aukl jimo klausimais: jie nelanko pedagogini paskait , sunkiai atkvie iami mokyklos t v susirinkimus, nesiperka ir neskaito aukl jimo klausimus nagrin jan ios literat ros, neseka savo vaiko ger ir blog pasielgim ir nedaro iš j reikiam išvad .

M s šviesuolio šeimai pedagogiškai tobul ti gerokai trukdo ir savotiška r šis jo egoizmo: per savo užgaidas ir iškrypusius palinkimus jis dažnai visiškai nemato savo vaiko ateities. „Tokie šeimos egoistai nemato, koks pavojus d l tokios trumparegyst s gresia j šeimos atei iai, . . Toki egoist išaukl tiems vaikams tr ksta to pat, ko tr ko j t vams: jie paprastai b na išauginto k no, bet neišaukl tos dvasios — k nas juos ir valdo, ne dvasia“⁹. Tokie egoistai taip pat nori iš savo vaiko sulaukti gero žmogaus, bet jie nepaj gia išsižad ti siaur , dažniausiai iškrypusi , savo asmens palinkim ir sudaryti skaidri šeimos atmosfer , kuri, kaip sak me, yra pagrindin s lyga pozityviai asmenybei ugdyti.

⁹ Fr. W. Foerster, Lebensführung, 87 psl., Leipzig 1922.

2. Pedagoginiai santykiai m s šviesuolio šeimoje

Tarpasmeninis difuzijos keliu per vaiką plaukia tėvų dvasios srovė¹⁰. Dalis tos dvasinės energijos pakliūva vaiko sąmonės sferoje ir duoda tuojau apčiuopiamus vaisius, o dalis — paskutiniojo sąmonėje, ten glūdi ir išsiveržia kartais gana po ilgo laiko. Formuojant asmenybę, svarbiausia yra tai, kad tas dvasinis pavaldas formuojasi skulptorius (šiuo atveju — tėvas, motina) pakilti iki tokio sąmoningumo laipsnio, kuris padėtų jam suvokti tėpaslaptinę dvasios srovę, kuri sruvena iš jo vaiko, kuri veikia pastarojo sąmonę ir pildo jo sąmonės gelmes. Tokio sąmoningumo laipsnio nepasiekia tėvai dažniausiai nenusivokia, kurie dirba ir koki vaisių jie iš savo darbo laukia. Šitas sąmoningumas — tai pagrindinis tėvų ir vaikų pozityvaus santykiavimo sąlyga.

Namų ugdymas yra betarpiškas ugdytojo veikimas ugdytinui. Dėl to pozityvus namų ugdymas ne manomas be nuoširdaus, gilaus dvasinio kontakto tarp tėvų ir vaikų. Dvasinis kontaktas nėra tas banalus, dirbtinis tėvų stengimasis „bendrauti“ su vaikais, kartais vaikams pataikaujant, gerinant, o kartais net visai viliojant juos prieš save: dvasinis kontaktas yra ne kas kita, kaip tik tėvų sąjautimas vaikų, iš vienos pusės, ir sudarymas sąlygų vaikui sąjauti tėvų, iš kitos pusės. Išsijungus šiam dvasiniam kontaktui, negalima būti jokios kalbos apie pozityvų ugdymo vyksmą. Kai motina ar tėvas nėra dvasiniame kontakte su savo vaiku, jie vaiko nebeturi: jie vaiką formuoja pašaliniai veiksniai, ne patys tėvai. Vaikai, su kuriais jie tėvai nepajėgia išlaikyti dvasinio kontakto, per visą brendimo laiką seksualiniu, moraliniu ir socialiniu atžvilgiu „šviejami“ yra ne tėvų, bet sugedusių draugų. Toki draugas — „švietėjas“ — taktar pradeda išmokyti vaikui yra milžiniškai didelis. Jei atsverti tegali tik tie tėvai, kurie giliau jaučia visą savo vaiko sielos bangavimą ir kurie savo vaiko akyse turi tokį autoritetą, kuriam vaikas nejuokiomis lenkia savo galvą ir subordinojasi. Tėvai, kurie vengia liesti brastinio vaiko sąmonę ir jausmus knietinius subtilius klausimus ir juos nušviesti saupaidaujama, o vaikui suprantama prasme, vaikų akyse savo autoriteto nekelti, bet jį žemina. Tokie tėvai lengviausiai ir pastumia vaikų sugedusiems draugams globoti. Tai didžiausia tragedija šeimos gyvenime: pagimdytas, išmaitintas, išaugintas vaikas išplėšiamas iš motinos rankų ir formuojamas menkaverčiu žmogumi.

Mūsų šviesuolio šeimoje šitas dvasinis kontaktas tarp tėvų ir vaikų dažniausiai nėra nutrauktas, bet išsigimęs. Žinoma, jia turimos galvoje tik tos šeimos, kur tėvai tarp savęs sugyvena ir kur apskritai nėra šeimos nesklaidumas. Mūsų šviesuolio šeimoje esantis dvasinis kontaktas nėra paremtas tėvų giliu sąjautimu vaiko sielos bangavimą sąryšyje su gy-

¹⁰ Plg. Dr. A. Maceina, Ugdytojas ir ugdytinis, „Logos“, 124 psl., 1935.

veriam ja aplinka ir moderniškojo gyvenimo sparta, iš vienos pusės, ir sudarytomis s lygomis vaikui sijausti - t v norus ir užsimojimus, iš kitos pusės. M s šviesuolio šeimoje es s dvasinis kontaktas yra ne kas kita, kaip paprastas vaik atvirumas t vams. Nepažstant m s šviesuolio šeimos dvasin s struktūros, galima b t spr sti, kad tas vaik atvirumas ir yra stipraus dvasinio kontakto pasekmė. Bet iš tikr j tas atvirumas plaukia ne iš gilaus t v sijautimo vaik ir, atvirkš iai, vaiko sijautimo t vus, kas, kaip mat me, ir sudaro dvasinio kontakto pagrind , bet iš davimo vaikams šeimoje ir gyvenime neribotos laisv s ir „apsisprendimo teis s“, kas, kaip matome, tenka laikyti ne dvasiniu kontaktu, o dvasine anarchija. M s šviesuolio šeimos „dvasin kontakt “ galima pavaizduoti tokiu pavyzdžiu. Neseniai Kaune pra ž Europos krepšinio pirmenybi rungtyn s. Rungtyn s t s si 7 dienas, kasdien maždaug po keturias valandas. sporto hal susirinkdavo kasdien po vienuolika, dvylika t kstan i ži rov . Ži rovams tekdavo gr žti namo nakt apie 23 (vien dien — net 23,5) val. tas rungtynes tur jo nuolatinius bilietus 56,2% Kauno lietuvi šviesuoli vaik , 13—16 met amžiaus gimnazist (apskaitym darant, neskiria lytis ir neimta mažiau kaip 13 ir daugiau kaip 16 met). Autoriui teko patirti net toki atsitikim : nuolatinius bilietus min tas rungtynes tur jo nemaža net 9 met amžiaus m s šviesuoli vaik . Kod l tokiam vaikui neb ti atviram namie: jis žino, kad k jis s a k y s , tai t vai klusniai vykdys. Šitok „dvasin kontakt “ gali palaikyti su savo vaikais net papras iausi analfabetai t vai, jei tik jie tur t geras materialines s lygas. „Pozityvi asmenyb ugdoma tik tada, jeigu ugdytojas ir ugdytinis: 1) vienas kit giliai supranta, 2) vienas kit nuoširdžiai atjau ia ir 3) stengiasi vienas kitam pad ti“¹¹. Taigi, be vaiko sijautimo t vus n ra pozityvaus ugdymo. Ten, kur vaikas gyvena neribotomis užgaidomis, kurias t vai be jokios atodairos tenkina, auga (dabar) šeimos ir (ateity) visuomen s parazitas, o ne asmenyb . Tas vaikas, kuris, 23 val. par jo iš sporto hal s ir tik d l to rytojaus dien neina mokykl , aišku, t v nesupranta, neatjau ia ir nesistengia jiems pad ti. T vai gi tok vaik „atjau ia“ ir „stengiasi jam pad ti“. Kaip matome, tai sugadinta ugdymui reikiama harmonija, ir d l to negalima laukti iš tokio ugdymo pozityvi rezultat .

Šitos r šies vaik „atjautim “ ir „stengim si jiems pad ti“ m s šviesuoliai paprastai vadina gryniausią t v meilę vaikams. Pedagogika gi šituos dalykus vadina grynai zoologine meile. Šitoje zoologin je meil je paprastai gl di negird tai didelis t v egoizmas. ia jau yra kita r šis egoizmas, negu ta, apie kuri kalb jome praeitame skyriuje. Ten t vai per savo užgaidas ir iškrypusius palinkimus nemato savo vaiko ateities, o ia

¹¹ Prof. M. Voerting, Lehrer und Schüler, 47—48 psl., Leipzig 1931.

— t vai per savo vaik nemato ir nejau ia aplinkos ir realaus gyvenimo Iš ia kil s yra dvasinis ir fizinis vaik lepinimas m s šviesuoli šeimose.

V.sas aukl jimas prasideda paklusnumu (Nietzsche). „Paklusnumas yra didel ir brangi doryb , kuri veda žmog pla iausiai suprast laisv . Gerai paklusti paj gi s žmogus yra vidiniu atžvilgiu laisvas, jo gyvenimas eina tiesiu, pozityviu keliu“¹². M s šviesuolio vaikas nepaj gia paklusti t vams. Tas nepaklusnumas plaukia iš ši šaltini : 1) m s šviesuoliai, nesuprat didži j vaiko laisv s šalinink id j , savo vaikus n ra pratin paklusti, 2) vaikas gali paklusti tik autoritetui, kurio m s šviesuolis savo vaiko akyse dažniausiai neturi, 3) vaiko paklusnumas — tai šeimoje nustatyt ir visiems šeimos nariams (ir tiems, kurie nustat , ir tiems, kuriems nustatyta) gerbtin ir brangintin nuostat laikymasis; jeigu t nuostat nesilaiko t vai, tai stengiasi j išvengti ir vaikai. Tuo nenorima pasakyti, kad t vai tegali daryti šeimoje ir gyvenime tik tai, kas leista vaikams ir, atvirks iai, kad vaikai gali daryti visa tai, kas tik leista t vams. Ne. ia turima galvoje tik kiekvienam šeimos nariui skirt nuostat laikymosi privalomumas. Mes apsirinkame manydami, kad vaikas „daug ko neišmano“, kad jis nesupranta, kas suaugusiam galima ir ko negalima. Vaikas paprastai daugiau supranta, negu mes manome. Pavyzdžiui, vaikas puikiai supranta, kada t vas meluoja, kada jis ties sako. Neklusn vaik aukl ja ir t v nesugebėjimas vaikams sakyti, ko jie turi laikytis. „Kiekvienas aukl tojas turi b ti taupus su sakymais ir draudimais“¹³. Drausti reikia tik tie dalykai, kurie vaikui aiškiai neleistini. Bet uždraudimas turi b ti be kompromis vykdomas. Dažni kompromisai — tai aukl tojo silpnumas, kur vaikas moka meistriškai išnaudoti.

LITERAT ROS S RAŠAS

1. V. Ruzgas, Vaik aukl jimas, Kaunas 1935.
2. Motina ir Vaikas, m nesinis žurnalas, galima pirkti rišti komplektai.
3. H. Hetzer, Aukl jimo klaidos, Kaunas 1936.
4. Dr. W. Stekel. Briefe an eine Mutter. 3 Bd., Wien 1935.
5. W. Ellbracht, Erziehung in der Familie, Paderborn 1936.
6. P. F. Thomas, L' ducation dans la famille, 2 tomes, Paris 1927.
7. L. Goirand, Lettres sur l'education, 2 tomes, Paris 1922.
8. Dr. Max Hammer, Erziehungsprobleme des grosstädtischen Kleinbürgerhauses, Osterwieck 1932.
9. Dr. Ad. Ferri re, Die Erziehung in der Familie, Berlin 1927.
10. Fr. Schneider, Katholische Familienerziehung, Freiburg i. Br. 1935.
11. Fr. W. Foerster, Lebensführung, Leipzig 1922.

¹² W. Ellbracht, op. cit., 132 psl.

¹³ W. Ellbracht, op. cit., 137 psl.